

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка

Історичний факультет

Кафедра політології та соціології

Дипломна робота магістра

**З теми: «ОСОБЛИВОСТІ ПОЛІТИЧНОЇ СОЦІАЛІЗАЦІЇ МОЛОДІ
НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ УКРАЇНСЬКОГО ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ»**

Виконала: студентка 2 курсу

Галузь знань 05 Соціальні та поведінкові науки.

Спеціальності 052 Політологія

Креденець Вікторія Вікторівна

Керівник: Городецький Олександр Олександрович,

кандидат філософських наук, доцент

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ I. ПОЛІТИЧНА СОЦІАЛІЗАЦІЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ ЯК ОБ'ЄКТ ДОСЛІДЖЕННЯ ТА ПРЕДМЕТ ДЕРЖАВНОГО ВПЛИВУ. НЕОБХІДНІСТЬ ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ СВІДОМОСТІ МОЛОДІ.....	6
РОЗДІЛ II. СУЧАСНА ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА ТА ЇЇ РОЛЬ У СОЦІАЛІЗАЦІЇ МОЛОДІ. ЦІННІСНІ ОРІЄНТАЦІЇ ТА КУЛЬТУРНА ІДЕНТИЧНІСТЬ ЯК ЧИННИКИ ПОЛІТИЧНОЇ СОЦІАЛІЗАЦІЇ.....	36
РОЗДІЛ III. ПРАКТИКА ДОСЛІДЖЕННЯ ПОЛІТИЧНОЇ СОЦІАЛІЗАЦІЇ МОЛОДІ В УКРАЇНИ.....	74
ВИСНОВКИ.....	87
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ.....	90

ВСТУП

Українське суспільство, задекларувавши державну незалежність у 1991 році, здійснює важкий транзит від тоталітарно-партійного минулого до ефективних європейських демократій, намагаючись поступово інтегруватись до економічних, політичних, соціальних та культурних процесів Європейського Союзу. Історично означена метаморфоза співпадає для Української держави із загально-цивілізаційним сходженням найрізноманітніших країн світу від індустріального до інформаційного суспільства, від стадії модерну до постмодерну, політична організація і влада, у межах якого, набувають істотно інших процесуальних та організаційних форм, джерел виникнення та динаміки розвитку.

Ясна річ, що нова онтологія політики та влади і, зрештою, суспільства загалом, лежать у основі творення нових феноменологічних параметрів політичного життя, суб'єктивної реальності, пов'язаних із людським свідомим та несвідомим, системою соціальних та політичних цінностей — найглибшими детермінантами людської особистості та поведінки. Якоюсь мірою цей процес лежить у площині політичного та соціального Хаосу, інсталюючи цінності людини через посередництво її участі у цьому Хаосі; з іншого боку, держава та інші суб'єкти політичної та, загалом, соціальної комунікації докладають чималих зусиль щодо цілеспрямованого формування та форматування політичних цінностей людини, здійснюваного у контексті політичного Порядку. Отже, процеси політичної соціалізації молоді, як основна тема нашого дослідження, у першому наближенні розподіляються на зони стихійного та цілеспрямованого походження, при цьому зовсім не обов'язково думати, що взаємодія означених сфер має в сучасному українському соціумі узгоджений та несуперечливий характер.

Так, зокрема (для прикладу), якщо система навчально-освітніх закладів (агентів політичної соціалізації, які репрезентують Порядок) форматує матрицю політичних цінностей, потреб та інтересів молоді людини як толерантну та

гомоморфну стосовно існуючого політичного ладу, то присутність Хаосу — гібридна війна, глибока олігархізація українського політикуму, знецінення людського життя загалом тощо — спричиняють руйнівний вплив на свідомість та поведінку молоді, частина якої стає байдужою не лишень до політики, але й до держави та суспільства в цілому.

Означена суперечливість матриці політичних цінностей молодій людині в сучасному українському суспільстві пояснює пріоритетність власне соціальних цінностей по відношенню до цінностей соціально-політичних, про що впевнено свідчать результати національних соціологічних досліджень впродовж останніх 10-15 років. Для сучасної молоді людини в Україні на першому місці в структурі цінностей найчастіше стоїть сім'я, матеріальний достаток, фізичне здоров'я (власне та близьких), розваги; найнижчий рейтинг займають при цьому участь у громадському житті, бажання працювати у волонтерських спільнотах, займатись політичною самоосвітою, відвідувати політичні акції.

Викладені вище обставини визначили **актуальність і новизну** проведеного дослідження.

Мета магістерської роботи полягає у дослідженні змісту та особливостей політичної соціалізації української молоді як результату її включення до біжучого політичного процесу та як предмета політики держави.

Основними завданнями, які актуалізовані у межах цього викладу і які відповідають його плану є наступні:

1. Всебічно дослідити сучасний стан політичної соціалізації української молоді;
2. Розкрити роль національної молоді як рушія суспільних змін;
3. Оглянути теоретичні та практичні засади державної молодіжної політики;
4. Дослідити культурну ідентичність та ціннісні орієнтації сучасної української молоді;

5. Виявити проблематику практичного вивчення політичної соціалізації української молоді.

Об'єкт дослідження: українська молодь як рушій суспільних змін у державі.

Предмет: політична соціалізація молоді як об'єктивний процес та предмет державної політики.

Методи дослідження: теоретичні – ідеалізації для виявлення якісних шляхів політичної соціалізації української молоді, узагальнення для систематизації і рубрикації вітчизняного й зарубіжного досвіду проведення соціалізації молоді, мисленнєвого експерименту, соціального теоретизування; емпіричні – соціальне спостереження, вторинний аналіз результатів соціологічних досліджень, соціометрія – для обґрунтування достовірності емпіричних даних.

Теоретичне **значення** роботи полягає у тому, що у ній комплексно досліджено зміст та особливості державної політики України та кращі світові взірці у сфері політичної соціалізації молоді. Практична значимість результатів виконаної роботи сутнісно зводиться до сформульованих у ній висновків та рекомендацій із практики соціалізації молоді.

Структурно магістерська робота складається із вступу, трьох розділів, висновків та списку використаних джерел та літератури.

ВИСНОВКИ

1. Головна мета політичної соціалізації особистості у демократичному суспільстві – самореалізація особистості, перетворення її на самодостатній соціальний організм. В іншому випадку процес соціалізації позбавляється гуманістичного сенсу і стає засобом психологічного насилля, розвитку конформізму, уніфікації, нівелювання Я особистості. Головним соціальним процесом, через який здійснюється взаємодія між особистістю та суспільством, є процес соціалізації загалом та політичної соціалізації, зокрема. Останнім часом фахівці прийшли до думки, що людина навчається і переучується усе своє життя. Такі вимоги сучасного суспільства. Політична соціалізація є поєднувальною ланкою між індивідом та суспільством. Ця ланка настільки важлива, що ні індивід, ні суспільство не можуть вижити без неї. Індивідові соціалізація дає оволодіння соціальними нормами, цінностями, мовами, вміннями, навичками, віруваннями та іншими формами мислення, відчуттів та дій, що необхідні для соціального життя. Політична соціалізація дозволяє індивіду відчувати власну причетність до держави та нації. Для суспільства політична соціалізація – це не тільки процес трансляції своєї культури від покоління до покоління, це невід’ємна складова процесу свого відтворення, а саме – процес «виробництва» основних елементів суспільства – людей як соціальних істот, людських особистостей.

2. Сьогодні саме молодь володіє необхідним потенціалом, реалізація якого у найближчому майбутньому може істотно поліпшити економічне, соціальне становище суспільства, відродити національно-духовні надбання українського народу. Ми будемо громадянське суспільство, а робити це без широкої активної участі молодіжних громадських об’єднань просто неможливо. Адже яка сьогодні молодь – таке наше майбутнє. Саме громадські молодіжні організації в демократичному суспільстві це виразник надій та сподівань підростаючого покоління; посередник між державними органами та молоддю; інструмент залучення підростаючого покоління до вирішення як

своїх, так загальнодержавних проблем; кузня підготовки нових, незаангажованих кадрів для вирішення політичних та економічних проблем суспільства.

3. Політична соціалізація молоді є багатофакторним процесом. Якісний зміст її чинників залежить від об'єктивних умов розвитку та функціонування політичної системи. Тому необхідним вважається визначити показники ефективності політичної соціалізації, у якості яких буде виступати наявність у людини високого рівня таких складових – політична інформованість, політична компетентність та політична активність. У цьому розумінні справедливим уявляється ствердження представників ролевої теорії політичної соціалізації про те, що молодому поколінню в процесі його політичного становлення повинні прищеплюватися переважно позитивні установки у ставленні до політичної системи.

4. Стратегічною метою молодіжної політики України є створення умов для самореалізації та творчого розвитку кожної молодої людини, реалізації інноваційного потенціалу молоді у всіх сферах суспільного життя, вихованні покоління людей здатних ефективно працювати і навчатися упродовж життя, зберігати та примножувати цінності народу та громадянського суспільства, розвивати і зміцнювати суверенну, демократичну, правову державу як невід'ємну складову європейської та світової спільноти.

5. Соціально-педагогічні засади здійснення державної молодіжної політики в Україні визначаються взаємозумовленістю здійснення державної молодіжної політики та соціального становлення і соціалізації підростаючого покоління. Таким чином процеси соціалізації молоді і трансформації суспільства повинні розглядатися у взаємодії. Соціалізація – це процес взаємодії індивіда і соціального довкілля, основним змістом якого є передача й освоєння соціального досвіду, становлення суспільної людини, і, як результат, відтворення самого суспільства. Для ефективного впливу на соціальне становлення державної молодіжної політики необхідне впровадження такої молодіжної політики, яка б сприяла створенню та розвитку молодіжних

громадських об'єднань, з боку органів місцевого самоврядування необхідна підтримка у вигляді надання приміщення для молодіжних громадських об'єднань. Також необхідно забезпечити доступ молоді до формування та реалізації державної молодіжної політики.

6. За роки незалежності України, в процесі демократичних перетворень в усіх сферах суспільного життя відбуваються глибинні зміни в смисложиттєвих цінностях молодого покоління, йде формування нової культури, в тому числі і культури повсякденності. Однак, поряд із національними цінностями завдяки ЗМІ, Інтернету, рекламі, телебаченню в суспільній свідомості, особливо ментальності молоді генерції, утворюються фрагментарні, поверхові соціальні й культурні стереотипи, зорієнтовані на індивідуалізм і прагматизм. Разом із цим, відбувається девальвація традиційних для нашого суспільства цінностей. Досвід і Заходу, і нашої країни однозначно свідчить, що без розширення можливостей доступу молоді до культури, освіти її повноцінна соціалізація стає неможливою.

Відбувається прагматизація свідомості молоді, нехтування зверненням до духовно-культурної спадщини і цінностей вітчизняної і світової культури; водночас проведене дослідження показало, що переважна більшість молоді має бажання засвоювати національну культуру. Отже, політична соціалізація молоді, її становлення, формування способу життя проходять під впливом різних чинників і це забезпечує важливий, з точки зору суспільства, результат. Логіка формування здорового суспільства така, що його стан залежить від розвитку кожної окремої особистості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Аласанія Т. В. На роздоріжжі. / Аласанія Т.В. - К.: Вид-во "Творчий дім КМ-Букс", 2016. - 264 с.
2. Андрущенко В.Л. Запорізька Січ як український феномен // В.Л. Андрущенко, В.М. Федоров – К. : Заповіт, 1995. – 75 с.
3. Асмолов А.Г. Воспитание: цели, средства. Перспективы // Новое педагогическое мышление. – М., 1989. – С. 221-238.
4. Атрощенко Б., Коваленко В. Історія молодіжної політики незалежної України пишеться вже зараз // Сіверянський літопис. – 2006. – №6. С.112-114.
5. Бакаєв, О. Деякі концептуальні проблеми молодіжної політики в Україні // Розбудова держави. – 1996. – № 1. – С. 13-20.
6. Балакірєва О. М., Головенько В.А. Державна молодіжна політика як важливий напрям діяльності владних інститутів щодо розв'язання проблем молоді в сучасній Україні // Укр. соціум. – 2006. – № 6. – С. 149-150.
7. Башкатов И.П. Притеснение: обидчики и обиженные // Социс. – 2012. – №12. – С. 41-50.
8. Безпалько О. В. Соціальна педагогіка: схеми, таблиці, коментарі: / Безпалько О. В. [навч. посіб.]. – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 208 с.
9. Бергер П. Социальное конструирование реальности. Трактат по социологии знания. / Бергер П., Лукман Т. – М.: Academia-Центр; Медиум, 1995. – 338 с.
10. Бернс Р. Развитие "Я-концепции" и воспитание. / Бернс Р. – М.: Просвещение, 1986. – 420 с.
11. Богомаз К.Ю. Формування політичної культури української молоді в умовах незалежної держави // Етнополітологія в Україні: здобутки, проблеми, перспективи. – К., 2012. – С. 221-225.
12. Бородін Є.І. Історія формування державної молодіжної політики в Україні (1991-2004 рр.): [монографія] / Є.І. Бородін. – Д.: Герда, 2006. – 472 с.

13. Бородін, Є. І. Державна молодіжна політика в Україні у 1991-2003 рр.: урядові програми // Вісник Дніпропетровського університету. – Д., 2004. – No 5.
– С. 98-108. – (Історія та археологія ; Вип.12)
14. Боряз В.Н. Молодежь. Методологические проблемы исследования. – Л.:Наука, 1973. – 155 с.
15. Братусь Б.С. Аномалии личности. М.: Мысль, 1988.
16. Бурлачук Л.Ф. Словарь-справочник по психодиагностике / Л.Ф. Бурлачук, С.М.Морозов. СПб., 2009.
17. Бутенко И.А. Подростки: чтение и использование компьютера // Социс. – 2011. – No12. – С. 84-85.
18. Васильев О.Н. Социализация личности в условиях формирования информационного общества / Текст.: дис. . канд. филос. наук. – Волгоград, 2009. – 134 с.
19. Вашутін О. Політична соціалізація молоді в сім'ї і становлення політичної психології індивіда // Людина і політика. – 2009. – No 5. – С. 67-71.
20. Вілента І.В. Національно-патріотичне виховання студентства засобами викладання політології // Всебічний розвиток особистості студента: Матеріали наук.-практ. конф. – Ірпінь, 2011. – С. 281-287.
21. Волков Ю.Г., Добренев В.И. Социология молодежи. – Ростов-на-Дону: Феникс, 2001. – 576 с.
22. Волбушко Е.А. Ценностные и смысло-жизненные ориентации студенток Текст. / Е.А. Волбушко // Труды аспирантов и соискателей Ростовского государственного университета. Ростов н/Д.: РГУ, 2011. – Т.VII. – С. 129-130.
23. Гадяцький Л. Державна молодіжна політика: поганяй до ями ? : Виступ [народного депутата України], що не прозвучав у парламенті // Но-вий час. – 1999. – 28 черв.– 4 лип. – С.3.
24. Гажієнко Ю. Проблеми політичної соціалізації молоді в сучасних умовах. // Вісн. НАДУ. – 2015. – С. 417-418.

25. Глобальні модерності / За ред. М.Фезерстоуна, С.Леша, Р.Робертсона; Пер. з англ. Т.Цимбала. - К.: Ніка-Центр, 2008. - 400 с. - (Серія "Зміна парадигми"; Вип. 12).
26. Гіденс Е. Соціологія / [Пер. з англ. В.Шовкун, А.Олійник;] Наук. ред. О.Іваненко. – К.: Основи, 1999. – 726 с.
27. Головатий М.Ф. Молодіжна політика в Україні: проблеми оновлення. – К.: Наук. думка, 1993. – 223 с.
28. Головаха, Е.И. Социализация и профессиональное самоопределение молодежи / Е.И. Головаха. –К., 1998. – 143 с.
29. Головаха Є., Пухляк В. Политическая социализация в посткоммунистической Украине // Политическая мысль. – 2002. – No 2. – С. 29- 39.
30. Гордон Л.А. Социальная адаптация в современных условиях // Социс. – 1994. – No 8-9.
31. Гриценко О. Політична комунікація. Скільки конструктивного, а скільки деструктивного? // Віче. – 2003. – No 9 (138). – С. 76-79.
32. Громадська думка: дослідження, аналіз, висновки. – К.: ДЦССМ, 2013. – 164 с.
33. Гурко Т.А. Трансформація інститута сучасної сім'ї // Социс. – 1995. – No 10. – С. 95-99.
34. Гусак Н.Є. Соціальна реабілітація: підходи до визначення поняття // Н.Є. Гусак // Соціальна політика та соціальна робота. – 2008. – No1. – С. 103-114
35. Декларація "Про загальні засади державної молодіжної політики в Україні" зі змінами і доповненнями, внесеними Законом України від 13 травня 1999р., No655-XIV.
36. Дилигенский Г. Социально-политическая психология. – М.: Изд-во «Флинта», Московский психолого-социальный институт, 2001. – 352 с.
37. Димитров, М. Ф. Пріоритетні напрями молодіжної політики у діяльності державних місцевих структур та громадських організацій //

Проблеми освіти : наук.-метод. зб. / гол. ред. В.Г. Кремень. – К., 2016. – Вип. 44. – С. 63-66.

38. Донченко Т.О. Формування державної молодіжної політики в Україні: історико-правовий аспект // Наукові праці. Том 125. Випуск 112. – К., 2009. – С.141-143.

39. Дюркгейм Э. Самоубийство: социологический этюд. – М.: Мысль, 1994. – 399 с.

40. Жигайло Н. І. Діяльність центрів соціальних служб для молоді // Соціальна педагогіка: навч. посіб. / Н. І. Жигайло. – Л., 2012. – С. 133-143.

41. Заиграев Г.Г. Пьянство в России как реальная угроза национальной безопасности // Социс. – 2011. – №11. – С. 69-71.

42. Здравомыслова О. Молодежь постсоветской эпохи: взрыв социальных ожиданий / О. Здравомыслова // Семья и школа. 1997. – №8. – С. 20-21.

43. Зінченко А. Державна молодіжна політика: історія формування, проблеми, перспективи // Політичний менеджмент – 2012. – № 1. – С. 185-186.

44. Ільченко Н.М. Деякі аспекти формування механізму реалізації державної політики України в галузі засобів масової інформації // Державне будівництво: електрон. наук. фахове видання ХарPI НАДУ. – Х. : Вид-во ХарPI НАДУ "Магістр", 2013. – № 2.

45. Карнаух А.А. Молодіжна політика: проблеми та перспективи // Віче. – 2007. – № 18. – С. 47-48

46. Кон И.С. Личность: психологическая стратегия воспитания // Новое педагогическое мышление. – М., 1989. С. 206-221.

47. Корнилова Т.В. Факторы социального и психологического неблагополучия подростков в показателях методик стандартизированного интервью и листов наблюдения / Т.В.Корнилова, С.Д.Смирнов, Е.Л. Григоренко // Вопросы психологии. – 2001. – №1. – С. 107-122.

48. Королев С.Л. Ценностная направленность современной молодежи / С.Л. Королев // Философия образования. – 2013. – №6. – С. 178-188.

49. Костюкевич В.Ф. Политическая социализация молодежи. – Мурманск: НИЦ «Пазори», 2008. – 185 с.
50. Кривчик Г.Г. Молодіжна політика в Україні у дзеркалі історизму і об'єктивності // Грані. – 2010. – № 6. – С. 153-155.
51. Ломброзо, Ч. Гениальность и помешательство. Анархисты. Политическая преступность / Ч. Ломброзо; пер. с ит. – М.; Эксмо; СПб.: Terra Fantastica, 2003. – 832 с.
52. Лукашевич М.П. Соціалізація. Виховні механізми і технології: / Лукашевич М.П. [навч.-метод. посібник]. – К.: ІЗМН, 1998. – 112 с.
53. Метьолкіна Н.Б. Механізми формування та реалізації державної молодіжної політики в Україні [Електронний ресурс] / Н.Б. Метьолкіна // Державне будівництво – Х. : ХарРІ НАДУ "Магістр", 2008. – No 1.
54. Мудрик А.В. Социализация и воспитание подрастающих поколений / Мудрик А.В. – М.: Знание, 1990. – 184 с.
55. Парсонс Т. Понятие общества: компоненты и их взаимоотношения / Парсонс Т. // Американская социологическая мысль. – М., 1996. – С.494-526.
56. Педагогічна соціологія / [В. Болгаріна та ін.] - Тернопіль: Підручники і посібники, 1998. – 144 с.
57. Перепелиця М.П. Державна молодіжна політика в Україні (регіональний аспект). – Київ, Український інститут соціальних досліджень, Український центр політичного менеджменту, 2011. – 242 с.
58. Перепелиця, М. Державна молодіжна політика: молодь про її формування та реалізацію // Віче. – 2000. – No 10. – С. 47-60.
59. Перепелиця, М. Механізм реалізації регіональної, місцевої державної молодіжної політики // Нова політика. – 2000. – No 6. – С. 40-43.
60. Пилипчук І., Федусь С. Державна житлова молодіжна політика // Розробка державної політики: Аналіт. зап. / Уклад. О. І. Кілієвич. – К., 2002. – С. 137-141.
61. Плахотнюк Н.Г. Проблеми і шляхи залучення молоді на державну службу в Україні // Укр. соціум. – 2005. – No 4. – С. 84-92.

62. Резник Т.Е. Жизненное ориентирование личности: анализ и консультирование / Т.Е. Резник, Ю.М. Резник // Социс. – 2006. – №6. – С. 110-119.
63. Резник Т.Е. Жизненные стратегии личности / Т.Е. Резник, Ю.М. Резник // Социс. – 2015. – №12. – С. 100-105.
64. Результати моніторингового опитування населення України стосовно соціального становища молоді. – К.: Український ін-т соціальних досліджень, 2013. – 34 с.
65. Рывкина Р.В. Социальные корни криминализации российского общества // Социс 1997 – №4 – С. 73-83.
66. Смолій, В.А. Молодіжна державна політика Історія України ХХ – початку ХХІ століття: навч. посіб. // за ред. В.А. Смолія. – К., 2004. – 342 с.
67. Социальная педагогика: мала енциклопедія / [Под заг. ред. проф. Звереві І. Д.] – К.: Центр учбової літератури, 2008. – 336 с.
68. Соціальна педагогіка : [навч. посібник] // За ред.А.Й. Капської. – К., 2000. – 264 с.
69. Соціальні послуги в Україні: сьогодення та перспективи // Т.В. Семигіна, К.С.Міщенко та ін. – К.: ВК "Зірка", 2007. – 52 с.
70. Соціологія: Навч. посібник / [За редакцією С.О. Макеева.] – К.: "Українська енциклопедія" ім. М.П. Бажана, 1999. – 344 с.
71. Старожук Р. Державна молодіжна політика в контексті європейського вибору України: механізи реалізації // Дис. канд. наук з держ.упр. 25.00.02. / Р. Старожук. – Одеса, 2007. – С.13-25.
72. Тейяр де Шарден М. Феномен человека. – М.: Наука, 1987. – 378 с.
73. Титма М.Х. Выбор профессии как социальная проблема / М.Х. Титма. – М, 1975. – 224 с.
74. Титма М.Х. Формирование жизненных ориентации учащейся молодежи / М.Х. Титма // Социс. – 1977. – №3. – С. 22-26.
75. Титоренко, Л.Г. Ценностный мир современной молодежи: на пути к широкой интеграции / Л.Г. Титоренко. – М., 2014. – 190 с.

76. Топеха Т.А. Подход к изучению социализации в научных исследованиях // Учёные записки Гуманитарного факультета ПГТУ, вып. 5. Пермь, 2012. – С. 233-244.

77. Топеха Т.А. Сопровождение социальной группы «молодёжь» в ходе социализации // Учёные записки Гуманитарного факультета ПГТУ, вып. 6. – Пермь, 2013. – С. 119-124.

78. Топеха Т.А. Социализация современной молодёжи // Формирование гуманитарной среды и внеучебная работа в вузе, техникуме, школе: Материалы V Всероссийской научно-практической конференции (27 мая 2013 г.): В 6 т., Т.5 ПГТУ. – Пермь, 2013. – С. 162-164.

79. Топеха Т.А. Социализация социальной группы молодёжи в современных условиях: теория и практика // Учёные записки Гуманитарного факультета ПГТУ, вып. 6. Пермь, 2013. – С. 219-233.

80. Транснациональная преступность: состояние и трансформация: Учебное пособие / Биленчук П.Д., Еркенов С.Е., Кофанов А.В. Под ред. акад. П.Д. Биленчука. – К.: Атика, 1999. – 272 с.

81. Узнадзе Д.Н. Психологические исследования. М.: Наука, 1966.

82. Франкл, В. Человек в поисках смысла Текст. / В. Франкл; пер. с англ. М., 1990.

83. Фрейд З. Психоанализ и детские неврозы / З. Фрейд. – СПб., 1997. – 124 с.

84. Фрейд З. Труды разных лет / З. Фрейд; пер. с нем. – Тбилиси: Мерани, 1991. – Кн. 1. – С. 351-392.

85. Харчев А.Г. Социология воспитания. / Харчев А.Г. – М., 1995. – 134 с.

86. Хекхаузен, Х. Мотивация и деятельность : в 2 т. / Х. Хекхаузен; пер. с нем.; под ред. Б.М. Величковского. – М., 1986. – Т.1. – 408 с.

87. Хмелько В. Соціологія. Курс лекцій / Хмелько В. 2007. – 258 с.

88. Ченцов В., Колесніков К. Українська молодіжна політика від Кравчука до Кучми // Бористен. – 2006. – № 12. – С. 12-13.

89. Шестопал Е.Б. Политическая психология. – Ростов-на-Дону: Феникс, 2000. – 446 с.
90. Шипунова Т.В. Агрессия и насилие как элементы социокультурной реальности // Социс 2002 – No5 – С. 67-76
91. Штомпка П. Социология социальных изменений / Штомпка П. – М., 1996. – 145 с.
92. Шубкин В.Н. Властвующие элиты Сибири // Социологический журнал 1995-No1.
93. Шульга В.В. Соціально-педагогічні аспекти державної молодіжної політики в Україні // Проблеми освіти: наук.-метод. зб. / гол. ред. В.Г. Кремень. – К., 2004. – Вип. 40. – С. 32-39.
94. Щеглов И.А. Политическая социализация личности и современный исторический процесс / И.А. Щеглов // Социально-гуманитарные знания. – 2009. – No4. – С. 287-297.
95. Щедровицкий П.Г. Очерки по философии образования / П.Г. Щедровицкий. – М., 2003.
96. Эйдемиллер Э.Г. Психология и психотерапия семьи / Э.Г. Эйдемиллер, В. Юстицкис. – СПб, 1999. – 448 с.
97. Эфендиев А.Г. Московское студенчество 1995-2000 гг.: социальная ситуация, тенденции и перспективы / А.Г. Эфендиев // Мир. – 2014. – No1. – С. 146-182.
98. Юпитова А.В. Исследование ситуации профессионального самоопределения студентов / А.В. Юпитова, А.А. Зотов // Социс. 2007. –No3. – С. 84-92.
99. Ядов В.А. Саморегуляция и прогнозирование социального поведения личности / В.А. Ядов. – Л.: Наука, 1979. – 264 с.
100. Blau, P.M., Duncan, O.D. The American Occupational Structure. N.Y.: A.Wiley, 1967. – Ch. 5. – P. 163-205 (or Social Stratification: Class, Race, and Gender in Sociological Perspective / Ed. D. Grusky. Boulder: Westview Press, 1994. – P. 317-329).

101. Study on the State of Young People and Youth Policy in Europe 9(Final report). – UN, 2001. – 147 p.